

II

(Előkészítő jogi aktusok)

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG

2006. MÁJUS 17–18-I, 427. PLENÁRIS ÜLÉS

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Tárgy: „A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a közösségi kutatási tevékenységek (1999–2003) magas szintű független szakértők által végzett öt éves értékelésére adott válaszlól”

COM(2005) 387 final

(2006/C 195/01)

2005. augusztus 24-én az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció véleményét 2006. április 25-én elfogadta. (Előadó: Paolo BRAGHIN.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006. május 17-én tartott 427. plenáris ülésén 108 szavazattal 1 ellenében, 1 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. A vélemény összefoglalása

1.1 Az EGSZB üdvözlí és támogatja a harmadik öt éves értékelés során tett erőfeszítéseket éppúgy, mint a számos rangos szakértő megkeresését. Az EGSZB szerint a különböző szakértői csoportokban és különösen az általános értékelésért felelős testületben⁽¹⁾ kidolgozott ajánlásoknak állandó hivatkozási alapot kellene képezniük a keretprogramok megvalósításakor, a kutatási és innovációs politika jövőbeni kialakításakor, illetve – általában véve – a lisszaboni stratégia megvalósítását segítő politikai intézkedések tekintetében.

1.2 Az EGSZB több ízben ismételtén sikraszállt az európai technológiai kutatás-fejlesztés céljaira elkülönített költségvetés jelentős növelése mellett, ezért sajnálatát fejezi ki ezen összeg tervezett csökkentésével kapcsolatban. Ez ugyanis ellentétes a fejlesztés elsőrendű voltával, amelyet a globális versenykihívások és a lisszaboni stratégia kívánalmai egyaránt szükségessé tesznek.

1.3 Az EGSZB hangsúlyozza az ipar, a kutatás és az innovatív fejlesztés területén való szélesebb körű részvétel és fokozottabb szerepvállalás fontosságát a barcelonai Tanács által rögzített célkitűzés eléréséhez. Kívánatosnak tartja a célzottabb

kommunikációt, valamint a vállalkozások, a szervezetek és a gyártók szövetségeinek bevonására irányuló fokozottabb erőfeszítést, azon stratégiai témakörök kijelölése céljából, amelyeknél megmutatkozhat az európai kutatás csúcsmínősége.

1.4 Az EGSZB szerint a kutatás és a technológiai fejlesztés (KTF) magánfinanszírozásának ösztönzésére alkalmas eszközöket kell kifejleszteni, a kockázati tőkéttől az EBB által biztosított célzott finanszírozásokig és a kutatási célokra nyújtott kedvező kamatozású hitelekig, annak érdekében, hogy elősegítsük a kutatási eredmények konkrét vállalkozói kezdeményezésekbe való átültetését.

1.5 Az EGSZB osztja a szakértői testület azon álláspontját, mely szerint a kutatóknak nagyobb önállóságot és felelősséget kell biztosítani (azzal a feltétellel, hogy tiszteletben tartják az etikai elveket), népszerűbbé kell tenni a tudományos karriert, biztosítani kell az interdiszciplináris és a földrajzi mobilitást, továbbá a Marie Curie program ösztöndíjrendszerét össze kell hangolni a nemzeti és a regionális programokkal, valamint e programokat célirányosan kell alkalmazni annak érdekében, hogy növekedjen az állami és a magánkutatás közötti mobilitás.

⁽¹⁾ Five-Year Assessment of the EU Research Framework Programmes 1999-2003 [Az EU kutatási keretprogramjainak öt éves értékelése (1999–2003)], Európai Bizottság, Kutatási Főigazgatóság, 2004. december 15.

1.6 Az EGSZB kéri, hogy élvezzen elsőbbséget azon szakpolitikák kidolgozása, amelyek célja a felsőoktatás természettudományi és mérnöki területeinek fejlesztése, annak érdekében, hogy növekedjen a kutatók között a nők részaránya, vonzóbbá váljon a tudományos pálya, és a külföldön működő kutatók visszatérjenek az Európai Unióba. Kívánatos lenne továbbá, ha a középiskolákban több természettudományi és műszaki tantárgyat oktatnának, valamint kialakítanák a természettudományi területeken folytatandó egyetemi tanulmányok népszerűsítésére irányuló politikát.

1.7 Az EGSZB az egyszerűsítés érdekében olyan pályázatok előkészítését tartja kívánatosnak, amelyekben világosabbak a rendszerek és a tevékenységek típusai, a résztvevők kategóriái, amelyek nagyobb rugalmasságot és szabadságot biztosítanak a kérelmező számára és egyszerű útmutatókat tartalmaznak az adminisztratív-pénzügyi irányításról, különösen a résztvevők közötti *Contractual Agreement*-re vonatkozóan.

1.8 Az EGSZB javasolja az alkalmazott eljárások és a hivatalos ellenőrzési és értékelési folyamatok minőségének folyamatos értékelését, valamint egyes kijelölt fejlesztési projektek esetében a tevékenységek és eredmények felülvizsgálata céljából check point-ok beiktatását a projekt pontosan és előre meghatározott pontjain. Ezen ellenőrzések eredményétől kellene függővé tenni a finanszírozások folyósítását és a projekt további menetét.

1.9 Az EGSZB javasolja, hogy külön erőfeszítést szenteljünk azon mutatók kialakításának, amelyek lehetővé teszik a teljesítmények valós mérését a versenyképesség és a fejlesztés tekintetében. A kutatás e teljesítménymutatóival kellene mérni a tudomány további előrehaladása és az EU globális fejlődése érdekében finanszírozott tevékenységek hatékonyságát, továbbá kijelölni a jövőbeni tevékenységek prioritásait.

2. Az európai kutatás kihívásai

2.1 A kutatási keretprogramok harmadik öt éves értékelése (1999-2003) a tartalmilag átfogó és mélyreható vizsgálatoknak köszönhetően rendkívül jelentős elemzésnek tekinthető. ⁽²⁾ Az EGSZB alapvetően egyetért a szakértői testület azon elemzéseivel és ajánlásaival, amelyeket az Európai Bizottság is magáévá tett. A nemzetközi versenykörnyezet, valamint a lisszaboni stratégiában és a Tanács barcelonai ülésén említett célok vonatkozásában az EGSZB hangsúlyozza, hogy a közösségi kutatás alapvető prioritásait és céljait sürgősen újra kell gondolni, különös tekintettel a termelési ágazatok szélesebb körű részvételére.

2.2 Napjainkban a műszaki-tudományos fejlődés és az innováció egyre inkább zajlik olyan folyamatok során is, amelyekben különböző tudományágak kölcsönösen megtermé-

kenítik egymást, a felsőoktatás, a gazdaság és az egyéb szereplők közötti széleskörű multidiszciplináris interakció révén. E folyamatok már nem kizárólag azt a lineáris modellt követik, amely szerint az innováció az alapkutatás keretében zajlik (és főként tudományos szinten), míg a fejlesztés és az alkalmazás az ipari kutatás feladata. A legutóbbi évekig ez a modell határozta meg a tudományos fejlesztést. ⁽³⁾ Az együttműködés, az interaktív tanulás, a bizonytalanság és a kockázat a kutatási tevékenység alapelemeivé válnak.

2.3 Az interaktív modell segít a regionális klaszterek sikerének megértésében: ezek olyan „rendszer” alkotnak, amely képes egyrészt kedvezően befolyásolni a gazdaság és a felsőoktatás működését, másrészt létrehozni a megfelelő társadalmi és kulturális környezetet, a jól működő intézményi és szervezeti keretet, az infrastrukturális hálózatot, valamint a verseny kihívásainak megfelelő szabályozásokat.

2.4 A nemzetközi versenykörnyezet

2.4.1 Napjainkban Európára a nemzetközi versenyképesség és növekedési potenciál vonatkozásában eddig nem tapasztalt kihívások várnak. Nemcsak hagyományos konkurensei hagyják maguk mögött, hanem a nagyobb, a piacra most betörő országok is. A KTF-ráfordítások főként Indiában és Kínában növekednek elképesztő mértékben, Kínában évente akár 20 %-kal is. Várható, hogy 2010-ben ez az ország GDP-jének ugyanakkora százalékát fordítja KTF-re, mint az EU. Számos európai vállalkozás nemcsak az alacsonyabb költségek miatt fektet be Kínában, hanem a jól képzett munkaerő és a nagy, dinamikus (csúcs)technológiai piacok és termékek kedvező kombinációja miatt is. ⁽⁴⁾ Mivel a kutatás és az innováció döntő jelentőségű arra nézve, hogy megbirkózzunk az ilyen jellegű kihívásokkal ⁽⁵⁾, Európának megfelelő pénzügyi forrásokat kell rendelkezésre bocsátania és teljes intellektuális potenciálját ki kell használnia ahhoz, hogy fellendítse a tudományt, a technológiát és az innovációt. ⁽⁶⁾

2.4.2 A legfrissebb adatok sajnos aggodalomra adnak okot: 2001 óta a kutatási ráfordítások lényegében stabilan a GDP 1,9 %-a körül mozognak, és a 2000–2003 közötti időszakra jellemző éves 0,7 %-os növekedési rátából kiindulva, illetve ezt a 2010-es évre vetítve mindössze 2,2 %-os GDP-részesedéssel számolhatunk. Egyben figyelembe kell venni, hogy az USA-ban – mivel ott a GDP egészen más volumenű – a kutatás és fejlesztés abszolút értelemben sokkal nagyobb mértékű, így könnyebb elérni a szükséges kritikus tömeget. Az Európa és a

⁽²⁾ Vö. Keith Smith, *The Framework Programmes and the Changing Economic Landscape* [A keretprogramok és a változó gazdasági környezet], Európai Bizottság, GBA-IPTS, Sevilla, 2004. december, 11–12.o.

⁽⁴⁾ J. Potočník előszava a következő dokumentumban: „Key Figures 2005. Towards a European Research Area: Science, Technology and Innovation” [Kulcsszámok 2005. Egy Európai Kutatási Térség felé: Tudomány, technológia és innováció], Európai Bizottság, Kutatási főigazgatóság, 2005., 5.o..

⁽⁵⁾ Ezt az EGSZB már több véleményében hangsúlyozta, legutóbb a kutatási, technológiafejlesztési és demonstrációs tevékenységekre vonatkozó hetedik keretprogram tárgyában kidolgozott véleményben (INT 269 – CESE 1484/2005), 2005. december 14., előadó: Gerd WOLF, 2.2., 2.3. és 2.4. pont. HL C 65., 2006.3.17.

⁽⁶⁾ Lásd Erkki Ormalának, a szakértői csoport elnökének bevezetőjét az EU kutatási keretprogramjainak öt éves értékeléséhez (1999–2003) (Five-Year Assessment of the EU Research Framework Programmes 1999-2003).

⁽²⁾ Az értékelés folyamán számos dokumentum és jelentés készült. Ezek a következő weboldalon találhatók meg: <http://forum.europa.eu.int/Public/irc/rtd/fiveyearassskb/library>.

legfontosabb konkurensei által kutatásra és fejlesztésre fordított költségek között táguló szakadék mindenekelőtt a magánszféra gyenge részvételére vezethető vissza (2002-ben a magánszféra az összkidadásokban az EU-ban 55,6 %-kal, ehhez képest az USA-ban 63,1 %-kal, Japánban pedig 73,9 %-kal vett részt.). Még inkább aggodalomra ad okot, hogy ugyanebben az időszakban a magánszféra kutatásra fordított kiadásai csökkentek, és a jobb keretfeltételek miatt az európai magánbefektetők nyilvánvalóan egyre inkább a világ egyéb régiói felé fordulnak: az európai vállalkozások USA-beli kutatásba való tényleges befektetései 1997 és 2002 között 54 %-kal nőttek, míg az EU-ba irányuló amerikai befektetések csupán 38 %-kal növekedtek. ⁽⁷⁾

2.5 Alapvető célkitűzések

2.5.1 Az EGSZB egyetért azzal az elemzéssel, amely az alábbi négy alapvető célkitűzést határozta meg:

- vonzóbbá válni a legkiválóbbak számára, és teljesítményüket megfelelő módon jutalmazni;
- megteremteni a lehető legkedvezőbb környezetet az ipari kutatás és a technológiai fejlesztés (KTF) számára;
- forrásokat mozgósítani az innováció és a fenntartható növekedés érdekében;
- bizalmat teremteni a tudomány és a technika iránt.

2.5.2 A barcelonai Tanács ülésén kitűzött alapvető cél, miszerint 2010-ig a GDP 3 %-át a kutatásra és fejlesztésre kell fordítani, és ennek során ezen érték 2/3-ára kell emelni a magánszféra által finanszírozott kutatás részarányát, szükségessé teszi a közösségi és a nemzeti kutatási politikák összehangolását és összehangolását. E célkitűzés elérésének előfeltétele, hogy Európában nagyobb ösztönzést kapjanak a kutatásba való befektetések, megfelelő keretfeltételek segítségével hatékonyabbá váljon a kutatás rendszere, a közkiadások egyre nagyobb mértékben serkentsék a magánkutatást, illetve, hogy hatásosabb és koherensebb kutatáspolitikai intézkedések szülessenek mind közösségi, mind nemzeti szinten. ⁽⁸⁾

2.5.3 Az értékelési folyamat keretében elvégzett elemzések és számos érintett álláspontja alapján az EGSZB szerint az Európai Bizottság és a tagállamok között összehangolt intézkedések segítségével célirányosabban kell hatni a kutatási tevékenységeket nem megfelelően segítő keretfeltételekre. Közvetlen ösztönzőket kell meghatározni európai szinten a rendszer innovációja és versenyképessége érdekében, hiszen az erőfeszítések szétaprózódása és összehangolásuk hiánya akadályozzák a

szükséges kritikus tömeg és koncentráció elérését. Kíváncsú a tagállami kutatáspolitikák fokozottabb összevetése és összehangolása; ugyanez érvényes a munkaerő (tovább)képzésére, a szellemi tulajdon védelmére, az adóügyi ösztönzők révén való innovációfejlesztésre, a felsőoktatás és a gazdaság közötti konstruktív és szinergiákon alapuló együttműködésre stb. irányuló szakpolitikákra is.

2.6 Az európai kutatáspolitikai jövőjével kapcsolatos iránymutatások

2.6.1 Az EGSZB ismételten sikraszállt az európai kutatási költségvetés jelentős megemlése mellett, és megerősítette, hogy támogatja az Európai Bizottság azon javaslatát, amely szerint hosszabb távon tovább kell növelni a 7. KP rendelkezésére bocsátott pénzügyi eszközöket. ⁽⁹⁾ Sajnálatos, hogy ez az összeg az EU összköltségvetésének az Európai Bizottság által kitűzött 8 %-a helyett a Tanács által bejelentett átfogó megszorítás folytán az összköltségvetésnek csupán mintegy 5 %-át fogja kitenni. Ez ellentmondásban van a globális verseny kihívásaiból és a lisszaboni stratégiából következő egyik legfontosabb prioritással: a fejlesztéssel.

2.6.2 Az EGSZB mindig is síkra szállt az Európai Kutatási Térség ⁽¹⁰⁾ létrehozása mellett, és egyetértett az Európai Kutatási Tanácshoz hasonló szervezet megalapításának szükségességével. E szervezet kulcsszerepet játszhat a tudományos csúcsteljesítményeknek a felderítő kutatáson keresztül történő előmozdításában, mégpedig egy alulról felfelé építkező folyamat keretében. Az EGSZB üdvözlöi, hogy az érintettek követték ajánlásait, különösen az Európai Kutatási Tanácsra, valamint tudományos bizottsága összetételére vonatkozóan. Kiemeli ugyanakkor, hogy fontos kiváló tudósokat bevonni az ipari kutatás szférájából is. ⁽¹¹⁾

2.6.3 Az EGSZB egyetért azzal, hogy koordinált intézkedések széles skálájára van szükség az új tagállamok optimális integrációjának biztosításához. Véleménye szerint azonban az erre a célra mostanáig létrehozott eszközök nem elégségesek. Az átmenet folyamata – amely az értékelés tárgyát képező időszakban zajlott le ezekben az országokban – megnehezíti azon intézkedések kijelölését, amelyek a leginkább alkalmasak a szilárdan a tudás és a kutatás fejlesztésére épülő gazdaság felépítésére. Az új tagállamokban különleges jelentőséggel bír „a kutatás megerősítésének” célkitűzése, amelynek azonban az „innovációk létrehozására” kell irányulnia, hogy beindítsa az ezen országok számára szükséges fejlesztési intézkedéseket.

⁽⁹⁾ CESE 1484/2005 vélemény, 1.4. pont, 2.o., valamint 4.1.–4.6. pont, 9–10.o. HL C 65., 2006.3.17.

⁽¹⁰⁾ Lásd főként az alábbi véleményeket: „Az Európai Bizottság közleménye: Tudomány és technológia: Kulcs Európa jövőjéhez” című CESE 1647/2004 vélemény, HL C 2005.6.28., előadó: Gerd WOLF, valamint az ugyanebben a témában készült kiegészítő vélemény (CCMI/015 – CESE 1353/2004, előadó: Joost Van IERSEL, társelőadó: Enrico GIBILLIERI).

⁽¹¹⁾ INT 269 – CESE 1484/2005 vélemény, 4.11. pont. HL C 65., 2006.3.17.

⁽⁷⁾ A bekezdés összes adatának forrása: Key Figures 2005., 9–10.o.

⁽⁸⁾ Lásd a következő dokumentum előszavát: Key Figures 2005, 3. oldal

3. A keretprogramra vonatkozó ajánlásokkal kapcsolatos megjegyzések

3.1 A magánszektor részvétele

3.1.1 Az EGSZB egyetért a szakértői testület ajánlásaival, főként az ipari ágazat szélesebb körű részvételét és fokozottabb bevonását emeli ki, mint a barcelonai Tanács célkitűzéseinek eléréséhez elengedhetetlen feltételt. E célkitűzés könnyebben elérhető, ha a gazdasági szféra aktívabb módon vesz részt azon stratégiai döntések és témakörök kijelölésében, amelyeknél erősebben megmutatkozhat az európai kutatás csúcsmínősége.

3.1.2 E részvétel biztosítása céljából az EGSZB kívánatosnak tartja a célzottabb kommunikációt, valamint a vállalkozások, a szervezetek és a gyártók szövetségeinek bevonására irányuló fokozottabb erőfeszítést, többek között a KKV-k részvételének megkönnyítése céljából. Ily módon növelni lehetne a jelenlegi 13 %-os részvételi arányt, amely egyáltalán nem mondható kielégítőnek. A hetedik keretprogramot és a versenyképesség és az innováció fejlesztésére irányuló keretprogramot – azok jellegénél fogva – nem egymás alternatíváinak, hanem egymást kiegészítő és a szinergikus hatásokat kiaknázó eszközöknek kell tekinteni.

3.1.3 Az EGSZB úgy véli, hogy a hagyományos, valamint a hatodik keretprogramban már előirányzott új finanszírozási eszközök⁽¹²⁾ alapvető módosítást nem igényelnek; nem szabad ugyanis akaratlanul újabb akadályokat létrehozni az e finanszírozásokhoz való hozzáférésben (ahogyan ez a szakértők szerint a hatodik keretprogram alkalmazása kezdetén előfordult). Ezeket az eszközöket inkább a gyűjtött tapasztalatoknak megfelelően könnyebben felhasználhatóvá kell tenni.

3.1.4 Ennek során tökéletesíteni kell a KKV-k által előszere-ttel alkalmazott *Integrated Projects* (IPs) és *Specific Targeted Research Projects* (STREPs) elnevezésű eszközöket, hogy még inkább megkönnyítsük a KKV-k részvételét. A technológiai platformok, és főként a Joint Technology Initiatives elnevezésű eszközök bizonyosan elősegítik e célkitűzés megvalósítását. Fejleszteni kellene a felsőoktatás és az állami kutatóközpontok megbecsülését élvező, és ezek széleskörű részvételével működő kiválósági hálózatokat, mégpedig oly módon, hogy elősegítsük az ipari szféra erőteljesebb részvételét. E hálózatok eszközként szolgálnak a kutatók mobilitásának növeléséhez, a magán- és a közsztéra közötti gyakoribb – és rendkívül kívánatosnak tartott – cserekapcsolatok révén.

3.2 Az irányítás és az eljárások egyszerűsítése

3.2.1 Az irányítás és az eljárások egyszerűsítése a keretprogramok minden egyes megújításakor visszatérő téma: az elmúlt évek során sok ilyen irányú módosítás történt, az egyszerűsítésről szóló különböző dokumentumoktól kezdve a Potočnik

biztos által létrehozott, kis kutatási egységek képviselőiből álló „konzultációs csoportig” (*sounding board*), azonban úgy tűnik, a konkrét javaslatok nem oldották meg a résztvevők által tapasztalt nehézségeket és problémákat.

3.2.2 Az EGSZB a szakértők és közvetlenül az érintettek által gyűjtött tapasztalatok alapján javasolja, hogy a jelenlegi keretprogram projektjeiben résztvevők által tapasztalt nehézségeket rendszerezett formában gyűjtsék össze és értékeljék. Ily módon a valós körülményeknek jobban megfelelő mechanizmusokat lehet javasolni. Mindez segíthetné az alkalmazott eljárások, valamint a hivatalos ellenőrzési és értékelési folyamatok minőségére irányuló folyamatos értékelést.

3.2.3 Ésszerű lenne egyes kijelölt fejlesztési projektek esetében rendszeres ellenőrzési pontokat beiktatni a tevékenységekre és az előirányzott eredményekre vonatkozóan. A projekt pontos és előre meghatározott pontjain elvégzendő ellenőrzés eredményétől kellene függővé tenni a finanszírozások folyósítását, valamint a projekt további menetét.

3.2.4 Ami a részvétel módozatait és az adminisztratív-pénzügyi irányítást illeti, hasznosak lennének a résztvevők közötti *Contractual Agreement*-re vonatkozó részletesebb és egyértelmű értelmezést tükröző útmutatások, valamint a nagyobb rugalmasság és szabadság biztosítása a kérelmező számára, továbbá az olyan pályázatok, amelyekben világosabbak a finanszírozási rendszerek típusai, a tevékenységtípusok, és a résztvevők kategóriái.

3.2.5 A tapasztalat azt mutatja, hogy a szervezetek viszonylag szűk köre több ízben és több programra vonatkozó pályázaton vett részt, gyakran fővállalkozóként (*Prime contractor*). Becslések szerint a projektek kb. egyötödét e szervezetek hajtották végre.⁽¹³⁾ Az ehhez hasonló koncentráció némi aggodalmat kelt: egyrészt a részvétel nehézségeire utal, különösen azok esetében, akik első ízben vesznek részt kutatási pályázaton, másrészt pedig szűkíti a (2. ajánlásban szereplő) forradalmian új és nagyobb kockázattal járó innovációkra irányuló új projektek végrehajtásának lehetőségeit.

3.3 A kutatás ösztönzése

3.3.1 A KTF területére irányuló magánfinanszírozások ösztönzésének módjai továbbra sincsenek megfelelően rögzítve; még mindig nem határozták meg a szinergikus hatásokat kihasználó láncreakciót beindítani képes piaci mechanizmusokat, ezért ezek az elvárttól eltérően rövidtávon még mindig nem működnek kellőképpen. Az adóügyi ösztönzők, a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó jogok, a kockázati tőke igénybevételenek megkönnyítése egyelőre sokkal inkább célkitűzések, mint működő eszközök.

⁽¹²⁾ Lásd ezzel kapcsolatban az EGSZB kidolgozás alatt lévő véleményét (INT/309).

⁽¹³⁾ Five-Year Assessment, 7. oldal.

3.3.2 Az EGSZB kívánatosnak tartja olyan eszközök kifejlesztését, amelyek képesek az európai kutatók vállalkozói szellemének erősítésére, továbbá olyan eszközök létrehozását (a kockázati tőkéől az EBB által nyújtott célzott finanszírozásokig és a kutatási célokra nyújtott kedvezményes hitelekig) amelyek révén elősegíthető a kutatási eredmények konkrét vállalkozói kezdeményezésekbe való átültetése.

3.3.3 A KKV-k csúcstechnológiába való fokozottabb bevonására vonatkozó ajánlás – amellyel az EGSZB, ahogyan ezt már számos véleményében kifejtette, teljes mértékben egyetért – a *Joint Technology Initiatives* elnevezésű eszközön, a technológiai platformon és az „Ötletek” program által kínált lehetőségeken túl további specifikus eszközöket igényel. Az EGSZB kívánatosnak tartja, hogy ez a szempont elsődleges célkitűzés legyen, és a koordináció nyílt módszerének gyakorlatában megkülönböztetett figyelmet szenteljenek neki.

3.3.4 Az innovatívabb és a versenyképes eredményekre irányuló kutatás ösztönzése érdekében az EGSZB szerint sürgősen meg kell oldani a szellemi tulajdonjoggal kapcsolatos, még nem rendezett problémákat: ezzel összefüggésben főként az európai szabadalomra utalunk, valamint az informatikai eszközök révén és a tudás új területein létrehozott találmányok szabadalmaztathatóságára, valamint a biotechnológiai találmányok szabadalmaztathatóságáról szóló irányelv teljes körű alkalmazására.

3.4 Az emberi erőforrások

3.4.1 Az EGSZB elsődleges jelentőségűnek tartja a tudományos és a műszaki pályák vonzódó tételét. Ennek érdekében a kutatói hivatásnak társadalmi és gazdasági szempontból egyaránt nagyobb megbecsülést kellene biztosítani. A posztgraduális tanulmányok vagy a kutatási tevékenység külföldön – a tudományos vagy egyéb szférában – való folytatásának egyre erősödő tendenciája a mobilitás egyik, bizonyosan kedvező formája a kutatók képzési folyamata során, mivel az ismeretek és a munkamódszerek cseréje rendkívül értékes a szakmai fejlődés szempontjából. Kritikus tényezővé válik azonban abban a pillanatban, amikor a mobilitás egyirányúvá lesz: tehát ha a kutató származási országában nem talál olyan munka- és karrierlehetőségeket, valamint társadalmi presztízt és anyagi megbecsülést, ami hazatérésre ösztönözné.⁽¹⁴⁾ Európa valamennyi tagországában legyen vonzó a kutatói pályára készülő fiatalok számára. Különösképpen kívánatos, hogy megkönnyítsük az újonnan iparosodó országokból – beleértve Kínát és Indiát – származó új erőforrásoknak az Európai Unióba való bejutását, akár irányított csereprogramok révén is.

3.4.2 Úgy tűnik, hogy az emberi erőforrásokra és a mobilitásra irányuló programok nem elégségesek ahhoz, hogy segítségükkel minőségi ugrást lehessen elérni, azaz az első célkitűzésben foglaltak szerint: „vonzóbbá válni a legkiválóbbak számára, és teljesítményüket megfelelő módon jutalmazni”.

Nem világos az „európai kutató” státuszának perspektívája sem, amely pedig ezen intézkedés lényegét kellene, hogy képezze.

3.4.3 E kritikus helyzet megoldására innovatív intézkedéseket kell alkalmazni. Beruházásokra van szükség a felsőoktatás fejlesztéséhez természettudományi és mérnöki területen; ennek előfeltétele, hogy a középiskolában több természettudományi tárgyat oktassanak, és népszerűsítsék az egyetemi tanulmányok természettudományi területeken való folytatását. Ezzel egyidejűleg csökkenteni kell a végzettségüknek megfelelő szakmában elhelyezkedni nem tudó diplomások részarányát (ez a kedvezőtlen helyzet jellemző az új tagállamokban, valamint Olaszországban, Portugáliában és Ausztriában). Szükséges a kutatók között a nők részarányának növelése (jelenleg a kutatók alig valamivel több mint egyharmada nő, míg a tudományos és mérnöki területeken felsőfokú végzettséget szerzett nők aránya több mint 63 %)⁽¹⁵⁾, ugyanakkor vonzóbbá kell tenni a tudományos pályákat.

3.4.4 Az EGSZB véleménye szerint e politikai intézkedések, amelyek elsősorban a tagállamok hatáskörébe tartoznak, a koordináció nyílt módszere területén tüzetes vizsgálatot igényelnének: hiszen egy a középfokú és a felsőfokú oktatásban, valamint a kutatásban hatékonyan alkalmazható eszközről van szó. A cél a legjobb gyakorlatok elsajátítása, a „peer review” alkalmas formáinak kidolgozása, a tagállamok és a régiók között összehangolt intézkedések, valamint a határokon átnyúló kutatás elsődleges fontosságú témaköreinek meghatározása.

3.4.5 A versenytársakkal összehasonlítva a kutatók számaránya az összmunkaerőhöz képest rendkívül alacsony (5,4 % az EU-ban, ezzel szemben 9,0 % az USA-ban és 10,1 % Japánban – az új tagállamokban és a dél-európai államokban azonban ez az arány még az 5 %-ot sem haladja meg), a tudományos-technológiai szektorokban foglalkoztatottak életkora aggodalomra ad okot (hiszen 35 %-uk 45 és 64 év között van, ez az arány néhány tagállamban még a 40 %-ot is meghaladja, és csupán 31 % tartozik a 25 és 34 év közötti korosztályba).⁽¹⁶⁾ Átgondolásra ösztönöz továbbá az a tény is, hogy a becslés szerint jelenleg 150 000 európai kutató dolgozik az USA-ban, a barcelonai célkitűzés ebben az évtizedben való végrehajtásához pedig további 500 000–700 000 kutatóra⁽¹⁷⁾ lesz szükség.

3.4.6 Az EGSZB osztja a szakértői testület azon álláspontját, hogy a kutatóknak nagyobb önállóságot és felelősséget kell biztosítani (azzal a feltétellel, hogy tiszteletben tartják az etikai elveket), népszerűbbé kell tenni a tudományos karriert, biztosítani kell az interdiszciplináris és a földrajzi mobilitást, továbbá a Marie Curie program ösztöndíjrendszerét össze kell hangolni a nemzeti és a regionális programokkal, valamint e programokat célirányosan kell alkalmazni annak érdekében, hogy növekedjen az állami és a magánkutatás közötti mobilitás.

⁽¹⁴⁾ Az EGSZB számos véleményben fejezte ki nézeteit e témával kapcsolatban, legutóbb a már idézett CESE 1484/2005 vélemény 4.12. és következő bekezdéseiben. HL C 65., 2006.3.17.

⁽¹⁵⁾ Key Figures 2005., 53-57.o.

⁽¹⁶⁾ Key Figures 2005., 47-51.o.

⁽¹⁷⁾ Five Year Assessment, 12.o.

3.4.7 Az EGSZB ezenkívül támogatja az Európai Bizottság azon erőfeszítését, mely szerint létre kellene hozni a „Kutatók Európai Chartáját” ⁽¹⁸⁾. Ezt az első lépésnek tekinti a helyes irányba, azonban úgy véli, most a tagállamokon a sor: hatékonyabb és jobban összehangolt képzési, szakmai, díjazási rendszereket (beleértve a társadalombiztosítási, a nyugdíj- és az adórendszert) kellene kialakítaniuk. ⁽¹⁹⁾

3.4.8 A tudomány és a technológia hitelessége, valamint a beléjük vetett bizalom problémájának megoldása Európában olyan kérdés, amelynek az EGSZB nagy jelentőséget tulajdonít. Ez az előfeltétele annak, hogy a kutató hiteles legyen, tevékenységét pedig anyagilag elismerjék: nem utolsósorban e célkitűzés fényében sürgősen meg kell határozni az Európai Bizottság és a tagállamok között összehangolt aktív politikát, és el kell látni a megfelelő eszközökkel és erőforrásokkal.

3.5 Az értékelési folyamat

3.5.1 Az EGSZB tudatában van annak, hogy az Európai Bizottság jelentős erőfeszítéseket tett az értékelési folyamat javí-

tásáért, és egy sor olyan dokumentumot dolgozott ki, amelyek az értékelők munkáját szolgálták. A fő probléma az utólagos értékelés logikájában rejlik: ha ugyanis csak a célkitűzésekkel való formális egyezés vizsgálatára szorítkozunk, fennáll a veszély, hogy szem elől veszítjük a valódi stratégiai célt, amely nem más, mint az alábbiak értékelése: a keretprogramnak az EU gazdasági és kutatási szférájára gyakorolt strukturális hatása, a követendő prioritások és a pénzalapok ennek megfelelő odaítélése.

3.5.2 Az EGSZB javasolja, hogy alakítsuk ki azon mutatókat, amelyeknek a versenyképesség és a fejlesztés tekintetében valóban mérniük kellene a teljesítményeket. A kutatás e teljesítménymutatóinak lehetővé kellene tenniük az EU globális fejlődése érdekében finanszírozott tevékenységek hatékonyságának mérését, valamint a jövőbeni tevékenységek összehangba hozását a kijelölt prioritásokkal. Az EGSZB tudatában van annak, hogy semmiféle automatikus értékelés nem helyettesítheti az e feladatra alkalmas szakértők által alkotott, árnyalt, és a mindenkori helyzetet figyelembevevő véleményt.

Brüsszel, 2006. május 17.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁸⁾ A Bizottság 2005.3.11-i ajánlása a Kutatók Európai Chartájáról és a kutatók felvételi eljárásának magatartási kódexéről, HL L 75/67, 2005.3.22.

⁽¹⁹⁾ Lásd a CESE 305/2004 véleményét a Bizottság következő közleményéről: Az Európai Kutatási Térség kutatói, előadó: Gerd WOLF, HL C 110, 2004.4.30.